

پرسش‌نامه خُلق و احساس

MFQ

دکتر آدیس کراسکیان
استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

اشاره

افسردگی بزرگسالان، می‌تواند در کودکان هم بروز کند و کودکان نیز ممکن است در سطوح مختلف تحول، از افسردگی رنج ببرند (واینر^۱، ۱۹۸۲، رافائل^۲، و باروز^۳، ۱۹۹۵، ایلی^۴، ۱۹۹۷، به نقل از دهشیری، نجفی، شیخی، و حبیبی عسگرآباد، ۱۳۸۸). براساس دیدگاه‌های اخیر در مورد بهداشت روانی کودکان،

زمانی اعتقاد بر این بود که اختلال افسردگی در دوره کودکی بروز نمی‌کند و یا به شکل پنهان رخ می‌دهد. اما اخیراً درک وسیع‌تری از ماهیت اختلال افسردگی در متخصصان به وجود آمده و نسبت به این مسئله شناخت بیشتری حاصل شده است، لذا امروزه نظر روان‌شناسان این است که شرایطی مشابه

وجود افسردگی در همه سطوح تحولی و شباهت نشانه‌های آن با نشانه‌های افسردگی نوجوانان و بزرگسالان مورد تأیید قرار گرفته است (دوراند، و بارلو، ۱۹۹۷، به نقل از دهشیری و همکاران، ۱۳۸۸).

به دلیل اهمیت افسردگی کودکان و نوجوانان در طول سه دهه گذشته، تحقیقات انجام شده در این زمینه رشد کمی و کیفی قابل ملاحظه داشته و کتب و مقالات بسیاری به این موضوع تخصیص یافته است. در این مطالعات به منظور تشخیص اختلالات افسردگی در کودکان و نوجوانان روش‌های متفاوتی (مانند پرسش‌نامه یا مصاحبه) را به کار برده‌اند، نمونه‌گیری‌های متفاوتی (کودکان، نوجوانان، مراجعین کلینیکی یا افراد عادی) داشته‌اند، اطلاعات خود را از منابع مختلفی (معلم، والدین و کودکان) جمع‌آوری کرده‌اند و در نهایت از ملاک‌ها و معیارهای متفاوتی برای تشخیص اختلالات افسردگی استفاده کرده‌اند. اخیراً روش‌های مطالعات همه‌گیرشناسی اصلاح شده و اکثر تحقیقات انجام گرفته، به دلیل اعتقاد به مشابهت افسردگی کودکان و نوجوانان با افسردگی بزرگسالان، ملاک‌های نظام‌های تشخیص معمول (راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی و طبقه‌بندی بین‌المللی بیماری‌ها) را که در سنین مختلف یکسان است به کار می‌برند و اطلاعات خود را از چند منبع (فرزندان و والدین یا معلم) جمع‌آوری می‌کنند (نشاط‌دوست، نوری، مولوی، کلاتری، و مهرابی، ۱۳۸۴).

کلیدواژه‌ها: روایی، اعتبار، خلق و احساس، نوجوانان

پرسش‌نامه خلق و احساس (MFQ)

پرسش‌نامه خلق و احساس^۷ مقیاسی است که به‌طور اختصاصی برای جداسازی کودکان و نوجوانان دارای اختلالات افسردگی توسط آنگولد^۸ و همکاران طراحی شده است. سؤال‌های این پرسش‌نامه تمام ملاک‌های افسردگی ذکر شده در دهمین طبقه‌بندی بین‌المللی بیماری‌ها^۹ و چهارمین نسخه راهنمای تشخیصی و آماری بیماری‌های روانی^{۱۱} را در بر دارد. پرسش‌نامه خلق و احساس به سه صورت مشابه تدوین شده است: نسخه کودکان^{۱۲} (فرم بلند ۳۳ سؤال و فرم کوتاه ۱۳ سؤال)، نسخه نوجوانان^{۱۳} (فرم بلند ۳۳ سؤال و فرم کوتاه ۱۳ سؤال) و نسخه والدین^{۱۴} (فرم بلند ۳۴ سؤال و فرم کوتاه ۱۳ سؤال). این پرسش‌نامه برای سنین ۸ تا ۱۹ سال قابل اجرا

امروزه نظر روان‌شناسان بر این است که شرایطی مشابه افسردگی بزرگسالان، می‌تواند در کودکان هم بروز کند و آن‌ها در سطوح مختلف تحول، از افسردگی رنج ببرند.

می‌باشد. در این پرسش‌نامه علائم خلقی در طی دو هفته اخیر سنجیده و در یک مقیاس سه درجه‌ای نمره‌گذاری می‌شود (درست=۲، گاهی اوقات=۱، نادرست=۰). پرسش‌نامه خلق و احساس دارای توانایی بالایی در شناسایی کودکان و نوجوانان افسرده است (آنگولد، و کاستلو، ۱۹۸۷، آنگولد و همکاران، ۱۹۹۵، میسر^{۱۵} و همکاران، ۱۹۹۵).

دیویس^{۱۶} و همکاران (۲۰۰۶) در پژوهش خود به مقایسه نمره پرسش‌نامه خلق و احساس (نسخه کودکان و نسخه والدین) بین نمونه بالینی و غیربالینی پرداخته‌اند. تفاوت معنادار بین میانگین نمره‌های هر دو نسخه بین دو گروه نمونه پژوهش ($p < 0.005$) نشان‌دهنده روایی افتراقی^{۱۷} پرسش‌نامه‌ها می‌باشد. در این پژوهش شاخص‌های حساسیت^{۱۸} و ویژگی^{۱۹} نسخه کودکان به ترتیب ۰/۶۸ و ۰/۸۸ و برای نسخه والدین ۰/۶۱ و ۰/۸۵ برآورده شده است.

وود^{۲۰} و همکاران (۱۹۹۵) نیز در پژوهش خود به بررسی اعتبار^{۲۱} پرسش‌نامه بر روی نوجوانان دارای اختلال افسردگی اساسی پرداخته‌اند. در این پژوهش همسانی درونی^{۲۲} پرسش‌نامه از طریق ضریب آلفای کرونباخ^{۲۳} ۰/۹۴ و پایایی^{۲۴} پرسش‌نامه از طریق بازآزمایی^{۲۵} ۰/۷۸ برآورد و گزارش شده است (به نقل از نشاط‌دوست و همکاران، ۱۳۸۴).

هنجاریابی در ایران

نشاط‌دوست و همکاران (۱۳۸۴) در پژوهش خود به تعیین ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه خلق و احساس در بین دانش‌آموزان راهنمایی، دبیرستان‌ها و مراکز پیش‌دانشگاهی نواحی پنج‌گانه شهر اصفهان پرداخته‌اند. نمونه این پژوهش ۱۶۴۵ نفر از جامعه فوق و همچنین ۳۰ نفر از دانش‌آموزان مراجعه‌کننده به مرکز مشاوره آموزش و پرورش شهر اصفهان را، که در ارزیابی روان‌پزشکی تشخیص اختلال افسردگی اساسی دریافت داشته بودند، تشکیل می‌دادند.

نتایج پژوهش: همسانی درونی پرسش‌نامه از طریق برآورد ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۳ گزارش شده و برای بررسی روایی^{۲۶} همبستگی نمره‌های پرسش‌نامه خلق و احساس با

بی‌نوشت‌ها

14. MFQ-P
15. Messer, S.C.
16. Daviss W.B.
17. differential validity
18. sensitivity
19. specificity
20. Wood, A.
21. reliability
22. internal consistency
23. Cronbach's Coefficient Alpha
24. stability
25. test- retest
26. validity
27. Beck Depression Inventory (BDI)
28. criterion- referenced validity
1. Wiener, I.B.
2. Raphael, B.
3. Burrows, G.
4. Eley, T.C.
5. Durand, V.M.
6. Barlow, D.H.
7. Mood and Feelings Questionnaire (MFQ)
8. Angold, A.
9. Costello, E.J.
10. International Classification of Diseases, 10th Edition (ICD10)
11. Diagnostic and Statistical the manual of Mental Disorders, 4th Edition (DSM-IV)
12. MFQ-C
13. MFQ-A

منابع

۱. دهشیری، غلامرضا؛ نجفی، محمود؛ شیخی، منصوره؛ و حبیبی عسگر آباد، مجتبی. (۱۳۸۸). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه افسردگی کودکان (CDI). *فصل‌نامه خانواده‌پژوهی*. سال پنجم (شماره ۲، پیاپی ۱۸): ۱۷۷-۱۵۹.
۲. نشاط‌دوست، حمیدطاهر؛ نوری، نرگس‌السادات؛ مولوی، حسین؛ کلاتتری، مهرداد؛ و مهرابی، حسینعلی. (۱۳۸۴). هنجاریابی پرسش‌نامه خلق و احساس. *مجله روان‌شناسی*. سال نهم (شماره ۴، پیاپی ۳۶): ۳۳۴-۳۵۰.
3. Angold, A., & Costello, E.J. (1987). Mood and feelings questionnaire (MFQ) Durham: *Developmental Epidemiology*, Duke University.
4. Angold, A., Costello, E.J., Messer, S.C., Pickles, A., Windler, F., & Silver, D. (1995) The development of a short questionnaire for use in epidemiological studies of depression in children and adolescents. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 5, 237-249.
5. Daviss, W.B., Birmaher, B., Melhem, N.A., Axelson, D.A., Michaels, S.M., & Brent, D.A. (2006). Criterion validity of the Mood and Feelings Questionnaire for depressive episodes in clinic and nonclinic subjects. *Journal Child Psychology Psychiatry*, 47(9): 927-934.
6. Messer, S.C., Angold, A., Costello, E.J., Loeber, R., Van Kammen, W., & Stouthamer-Loeber, M. (1995). Development of a short questionnaire for use in epidemiological studies of depression in children and adolescents: Factor composition and structure across development. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 5, 251-262.

سیاهه افسردگی بک ۲۷/۷۱ محاسبه و آزمون شده است (p < ۰/۰۵) که نشان‌دهنده روایی ملاکی^{۲۸} پرسش‌نامه می‌باشد. شاخص‌های حساسیت و ویژگی نیز به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۶ گزارش شده است.

نمونه‌هایی از سؤال‌های پرسش‌نامه خلق و احساس در زیر ارائه شده است:

پرسش	نادرست	گاهی اوقات	درست
احساس بدیختی و غمگینی می‌کردم.	۰	۱	۲
احساس می‌کردم آدم بی‌ارزشی هستم.	۰	۱	۲
فکر می‌کردم هیچ‌چیز خوبی برای من در آینده وجود ندارد.	۰	۱	۲
فکر می‌کردم اتفاقات بدی برای من خواهد افتاد.	۰	۱	۲
هیچ سرگرمی لذت‌بخشی در مدرسه نداشتم.	۰	۱	۲